

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. I. Vtrum detur aliquis actus humanus, qui non solum ex sua specie,
sed etiam in inuidio, seu quoad exercitium, sit in differens?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

DISPUTATIO V.

De Indifferentia ad bonitatem & malitiam.

CONSIDERATA bonitate & malitiâ actuum humanorum, de eorum indifferentia ad bonitatem & malitiam agendum est, & cum S. Doctore hic art. 8. & 9. discutendum, an dentur actus indifferentes ex sua specie & in individuo? Unde sit

ARTICULUS UNICUS.

Utrum detur aliquis actus humanus, qui non solum ex sua specie, sed etiam in individuo, seu quoad exercitium sit indifferentis?

§. I.

Quibusdam præmissa referuntur sententia.

1 NOTANDUM primò: quod sicut duplex est bonitas vel malitia actus, una essentialis quæ delimitur per ordinem ad objectum; alia accidentalis, quæ derivatur ex fine & circumstantiis: ita duplex potest in eo concipi indifferentia, una essentialis & specifica, quæ sumatur per ordinem ad objectum indifferentem; altera accidentalis, quæ derivetur ex ordine ad finem operantis, & alias circumstantias. Quod ut magis declaretur, & status hujus celebris questionis clarè percipiatur,

2 Notandum secundò, quod sicut homo potest considerari dupliciter: primò secundum se, & quantum ad ea solum quæ ipsi essentialiter competunt, quæ ratione est solum animal rationale: secundò ut à parte rei de facto ponitur, cum omni eo quod ipsi competit etiam accidentaliter; & sic non solum est animal rationale, sed etiam magnus vel parvus, albus aut niger, sanus vel infirmus, mulicus vel philosophus: ita pariter actus humanus dupliciter spectari potest, nempe secundum suam speciem & essentiam; & ut exercitus à parte rei, ac vestitus omnibus circumstantiis. Inquirimus ergo, an possit esse indifferentis utroque modo, scilicet per ordinem ad objectum, seu in sua essentia & specie, & in individuo, ac pensatis omnibus accidentibus, quæ necessariò illum comitantur? Quæstio autem solum procedit de actu humano, id est libero seu deliberato: nam quoad actus non humanos, seu indeliberatos, maximè qui ex imaginatione procedunt, constat nec bonos esse moraliter, nec malos, etiam si absolute eorum objecta comparata ad rationem essent bona aut mala; quia defectu libertatis, quæ ad moralitatem necessariò præsupponitur, sunt extra totum genus moris, & sic ad bonum & malum potius negativè quàm privativè indifferentes sunt, ut notavit D. Thomas hic art. 9. in calce corporis articuli. Hic etiam solum agimus de indifferentia ad bonitatem & malitiam morale ordinis naturalis, seu quæ sumitur ex ordine ad finem naturalem: nam loquendo in ordine ad finem superna-

A turalem, dubium non est quin dentur actus, qui neque sunt boni, neque mali, nec meritorii, nec demeritorii: v.g. elemosina facta ab infideli, vel à peccatore, ob finem naturalem misericordie, est actus moraliter bonus; sed quia non procedit ex gratia, quæ est radix & principium meriti in ordine supernaturali, in illo ordine neque meretur præmium, neque supplicium, quia nullo modo ad ordinem illum pertinet. His præmissis,

B Circa propositam difficultatem triplex veritatis sententia. Prima est Scoti in 2. dist. 7. docentis nullum dari actum indifferentem ex sua specie, plures tamen actus in individuo indifferentes esse. Secunda D. Thomæ hic art. 8. & 9. alientis dari quidem actus indifferentes ex sua specie, nullum tamen esse posse indifferentem in individuo & quoad exercitium. Tertia Vasquezii & aliorum, admittentium actus ex sua specie & in individuo indifferentes.

§. II.

Prima sententia rejicitur.

Dico primò, dari actus indifferentes ex sua specie.

C Probatum ratione D. Thomæ hic art. 8. Actus humanus speciem sumit ab objecto, ut disputacione præcedenti visum est: unde sicut actus illi dicuntur boni ex sua specie, qui tendunt in objectum de se bonum, & è contrario illi ex specie sua censentur mali, qui ex vi objecti habent turpitudinem; ita illi indifferentes ex sua specie appellantur, qui habent objectum ex se ad bonum vel malum indifferentem, utpote secundum se neque consonum, neque dissonum rationi. Hujusmodi autem esse plures actus voluntatis constat: nam ambulare, levare fulturam, ire ad agrum, & hujusmodi, ex objecto non habent bonitatem aut malitiam, sed ad utramque indifferentes sunt: unde ex bono fine honorari, & ex malo vitari possunt; juxta illud Augustini lib. 2. de serm. Domini in monte: *Sunt quedam facta mala, quæ possunt bono vel malo animo fieri, de quibus iudicare temerarium est.*

D Confirmatur: Communiter dicitur quòd aliqui actus humani sunt boni, quia præcepti, ut abstinere à carnibus die Veneris; & alii mali, quia prohibiti, ut manducare carnes die Veneris: Ergo signum est, quòd isti actus sunt indifferentes secundum suam speciem, & quòd possunt ex adjunctis circumstantiis determinari ad bonum vel malum: si enim secundum suam speciem essent determinatè boni aut mali, dicerentur è contrario præcepti quia boni, vel prohibiti quia mali.

E Sed est communis objectio: Inter opposita privativè non datur medium: Atqui bonum & malum opponuntur privativè: Ergo inter illa non mediat actus indifferentis secundum suam speciem.

Confirmatur: Inter verum & falsum respectu propositionis non datur medium; omnis enim propositio aut est determinatè vera, aut determinatè falsa: Ergo neque inter bonum & malum respectu actus voluntatis.

F Respondet primò: quòd licet bonum & malum in naturalibus opponantur privativè, in moralibus tamen opponuntur contrariè: quia peccatum, quòd est malum morale, non con-

est in pura privatione, sed in aliquo positivo connotante privationem, ut dicemus in tractatu de peccatis: inter opposita autem contrariè datur medium, ut inter calidum & frigidum, album & nigrum, Quia tamen sententia quæ docet for male peccati, seu malitiam moralem, in sola privatione consistere, probabilitate non caret, & à pluribus Thomistis defenditur, ut juxta hanc sententiam argumentum solvi possit.

Respondeo secundò: quod licet inter privativè opposita non detur medium absolute, bene tamen, si apponatur aliqua reduplicatio aut præcissor, v. g. etsi aër à parte rei sit lucidus aut tenebrosus, & animal videns aut cæcum; si tamen aër secundum se, & secundum suam essentiam consideretur, neque est lucidus neque tenebrosus, & animal secundum sua prædicata essentialia neque est videns, neque cæcum, sed abstrahit ab utroque. Similiter etiam licet omnis actus humanus, absolute & in individuo sit vel bonus, vel malus moraliter, & sic non detur medium, ut dicemus conclusione sequenti, tamen sumendo reduplicativè, seu addendo ex specie sua, datur aliquis actus humanus, qui neque est bonus, neque malus, sed indifferens, ille scilicet qui versatur circa objectum, neque consonum neque dissonum rationi.

Ex quo patet solutio confirmationis: nam licet inter verum & falsum, respectu propositionis, absolute non detur medium, si tamen fiat aliqua præcisio aut reduplicatio, potest dari medium: propositiones enim de futuro contingenti, prout antecedunt decretum, & dicuntur habitudinem ad rem significatam, neque sunt veræ, neque falsæ, sed indifferentes ad veritatem & falsitatem, quia pro illo priori earum objectum nec est futurum, neque non futurum, sed purè possibile, & metè indifferens ad futuritatem vel non futuritatem, ut latè expendimus in tractatu de scientia Dei. Huic ergo indifferentiæ correspondet in actibus humanis indifferentia secundum objectum ad bonum & malum: sicut determinationis ad verum vel falsum ex decreto, correspondet determinatio ad bonum vel malum in individuo.

Ex hoc etiam facile solvetur istud argumentum, quod contra nostram conclusionem fieri solet. Omnis species semper reperitur in aliquo individuo: Sed non potest dari actus indifferens in individuo, ut ostendimus §. sequenti: Ergo nec secundum suam speciem. Respondetur enim, quod licet species, quæ actui humano absolute convenit, in aliquo individuo reperitur, ea tamen quæ illi competit sub quadam præcissione & statu, quo attingit, vel concipitur attingere objectum sine circumstantiis, non potest ad individua descendere, quia in individuo inventiuntur circumstantiæ, sine quibus individuatio non datur: indifferentia autem ad bonitatem & malitiam actibus humanis absolute non convenit, sed sub aliqua tantum præcissione & reduplicazione, nempe prout solum objectum respiciunt, & à circumstantiis abstrahunt.

Dices: Repugnat actus humanos, etiam sub hac reduplicazione & præcissione consideratos, seu prout dicuntur ordinem ad solum objectum, ut à circumstantiis præcisum, esse indifferentes ad bonitatem & malitiam: Ergo repugnat dari actus indifferentes ex sua specie. Consequentia patet, Antecedens probatur. Objectum actuum voluntatis necessarîo debet esse bonum; cum

Tom. III.

A voluntas versetur circa bonum, sicut intellectus circa verum: Vel ergo est bonum honestum, vel utile, vel delectabile? Si est honestum, hoc ipso est bonum morale; si delectabile & non honestum, hoc ipso est malum: si utile, aut sistitur in ipso tanquam in fine, & sic est perversum & malum, quia perversitas est frui utendis, ut ait Augustinus: aut refertur utile in aliquem finem, & sic hoc ipso habet bonitatem aut malitiam; quia ordo ad finem bonum est bonus, & ordo ad finem malum est malus: Ergo non possunt dari actus humani indifferentes secundum ordinem quem dicunt ad objectum.

B Respondeo, negando Antecedens. Ad cujus probationem dicendum cum D. Thoma hic artic. 8. ad 2. objectum actus indifferentis ex sua specie esse bonum bonitate naturali, non verò bonitate morali, quæ consideratur per comparationem ad rationem. Unde cum quaeritur an illud sit bonum honestum, delectabile, vel utile? Respondetur esse bonum honestum, non actu, sed potentiâ, quia potest honestari ex fine, vel ex circumstantiis adjunctis: esse autem actu delectabile vel utile, quia potest alicui fini delevire, & in se etiam aliquid delectationis admittere; sicut loqui, aut ire in campum, de se delectabile est, & potest etiam utile esse ad aliquem finem. Et cum instatur, & dicitur quòd delectabile non honestum, est malum, distinguendum est: si sit non honestum privativè, & contrariè, concedendum; si sit purè negativè non honestum, capax autem honestari ex fine adjuncto, negandum: tale enim delectabile non est malum determinatè & in actu, sed est permillum & indifferens, potestque reddi bonum vel malum ex adjunctis. Similiter objectum illud potest dici utile, non determinatè ad bonum, vel determinatè ad malum, sed indifferenter ad utrumque, quatenus potest ad bonum vel ad malum finem referri, & ex tali ordinatione determinatam bonitatem aut malitiam habere.

§ III.

Alia difficultas resolvitur.

Dico secundò: Non datur, neque dari potest aliquis actus humanus & moralis, qui in individuo consideratus cum omnibus circumstantiis quas actu habet, non sit determinate bonus, vel determinate malus, sed vere indifferens ad bonum vel malum morale. Ita præter D. Thomam, & ejus Discipulos, docent plures celebres Theologi, Curiel, Bellarminus, Suarez, Valentia, Azorius, Vega, Navarrus, Sayrus, & alii, quos hic referunt & citant Joannes à S. Thoma, Ildephontus, & alii ex nostris Thomistis.

E Probatum primò ex SS. Patribus: Augustinus enim lib. 2. de peccat. meritis & remiss. cap. 18. expresse docet, quod voluntas non potest in medio quodam ita consistere, quòd nec bona sit nec mala. Et Epistola 19. ait: Cavendum esse, ne quædam facta hominum media dicamus inter rectè facta & peccatum. Quæ testimonia adeò manifesta sunt, ut Valquez hic disputatione 25. capite 6. ingénue fateatur fuisse Augustini sententiam, non dari actum indifferentem in individuo, & dicat sententiam Divi Augustini, Divi Thomæ, Divi Prosperii, Divi Fulgentii, & aliorum Augustini Discipulorum hac in re non sibi placere.

Confirmatur: Divus Damascenus libro 14.

H h cuo-

cundo de fide capite trigesimo nono duos tantum providentiæ divinæ modos circa opera hominum constituit, nempe secundum acceptionem respectu bonorum, & secundum permissionem respectu malorum; quorum etiam meminit Divus Thomas quæstione quarta de veritate articulo quarto & primam, *providentiam approbationis*, secundam, *providentiam concessionis* appellat: Atqui si in individuo, & quoad exercitium darentur actus humani indifferentes ad bonitatem & malitiam, tertius modus providentiæ respectu ipsorum deberet admitti; cum sub providentiâ approbationis solum essent actus boni; ad providentiâ verò concessionis seu permissionis, solum pertineant actus mali: Ergo, &c.

15 Probatur secundò conclusio ratione Divi Thomæ, cujus vis in eo consistit, quòd si aliquis actus possit esse indifferens in individuo, maxime ille qui est indifferens ex sua specie, seu ex objecto: Sed actus ex sua specie, seu ex objecto indifferens, non potest esse indifferens in individuo: Ergo &c. Maior patet: quia actus bonus, aut malus ex objecto, est necessariò bonus, aut malus in individuo. Minor verò probatur: Licet aliquis actus non habeat ex sua specie & objecto quòd sit bonus, aut malus, quia tamen bonitas, aut malitia, non pendet solum ab objecto sed etiam à circumstantiis, quæ sunt veluti quædam accidentia, oportet quòd quilibet individualis actus habeat aliquam circumstantiam, per quam contrahatur ad bonum vel malum, ad minus ex parte intentionis finis: nam si finis quem operans formaliter aut virtualiter intendit, sit honestus, etiam si objectum sit indifferens, actus erit bonus moraliter, ut cum quis vadit in agrum honestæ recreationis causâ: si verò finis non sit honestus, eo ipso talis actus erit malus moraliter; quia eo ipso quod actus non habet finem bonum, est malus: *Cum enim* (inquit sanctus Doctor) *rationis sit ordinare actus à ratione deliberativa procedens, si non sit ad debitum finem ordinatus, ex hoc ipso repugnat rationi, & habet rationem mali.* Ergo actus ex sua specie, seu ex objecto indifferens, non potest esse indifferens in individuo.

16 Respondet Vasquez ubi supra, tripliciter posse contingere quòd finis actus nostri non sit bonus: primo contrarie, quia potius est malus, ut ire in agrum ad furandum; & sic absque dubio constituit actum malum: secundo privative, quia teneor apponere finem bonum, & non appono; ut si celebri sine intentione conferendi; nam illi actui debita est talis intentio, quam si non appono, pecco: tertio negative, quando scilicet non appono finem bonum, sed non teneor apponere: unde cum homo non teneatur à quo indifferenti ex objecto apponere finem bonum & honestum, sed possit illum exercere ob solam delectationem, vel naturæ commoditatem, huiusmodi actus, etiam si advertenter & liberè fiat, & absque formali aut virtuali intentione alicujus finis honesti, non est malus, sed remanet indifferens.

17 Hoc est præcipuum, ac ferè unicum huius Authoris fundamentum, quod facillè potest convelli. Primò, quia quoties homo operatur cum consilio & deliberatione rationis, teneor operari ut homo, non verò ut animal præcites, ac proinde juxta exigentiam & inclinationem

A naturæ rationalis per quam operatur: Ergo teneor operari in ordine ad bonum rationis, si ve honestum, quod est finis naturæ rationalis; inclinatio enim alicujus naturæ, semper est ad proprium finem talis naturæ; unde si non operetur formaliter aut virtualiter in ordine ad bonum honestum, hoc ipso actus ille, non solum negative, sed etiam privative erit non bonus, & non honestus, subindeque inhonestus & malus moraliter.

Secundo: Quotiescumque homo operatur ut homo, & cum consilio & deliberatione rationis, debet operari conformiter ad regulam, seu dictamen rectæ rationis, & prudentiæ: Recta autem ratio & prudentia dicuntur homini, bonum honestum esse aliis bonis præferendum, & omnia ejus opera, saltem virtualiter, in finem honestum esse dirigenda, ut sic ejus vita naturæ ipsius rationali correspondeat, & in omni ejus libera operatione reliceat pars rationalis, operando altius, & ordinando animales operationes ad rationales fines. Unde quando homo propter solam delectationem, vel naturæ commoditatem agit, non intendendo, virtualiter saltem, bonum honestum, non agit ut homo, sed assimilatur jumentis insipientibus, quibus non est intellectus. Hinc Propheta Psalmo nono dicebat: *Confiteus, Domine, legistorem super eos, ut sciant Gentes quoniam homines sunt*: id est, mitte Domine, Verbum tuum, & Sapientiam de caelis, ut doceat Gentes, & homines peccatores (qui more brutorum vivunt, attendendo solum ad bonum delectabile & sensibile) operari conformiter ad naturam humanam, & sequi regulas rectæ rationis & prudentiæ, ac prosequi bonum honestum & rationi consonum. Sicut ergo dedecet Regem, vel Principem cum rutilicis pasceri porcos; ita magis dedecet regiam hominis naturam in actibus porcorum & jumentorum volutari, ac sistere in solo bono delectabili & sensibili, non referendo illud, virtualiter saltem, in bonum honestum, & rationi consonum. Quod ut magis declararetur,

Sciendum est, bonum communiter dividit Philosophis in honestum, delectabile, & utile: inter quæ hoc reperitur discrimen, quod bonum honestum est tale ratione sui, & independenter ab utili & delectabili; utile verò non habet rationem boni, nisi dependenter ab extrinseca bonitate finis, seu boni honesti, quæ est ratio eligendi media; delectabile autem est quasi illecebra boni honesti, & veluti aliquod ejus condimentum, quod provida & sapiens natura, in actibus præsertim qui ad conservationem speciei & individui ordinantur, appositur, ut bruta, quæ non possunt apprehendere bonum honestum, delectabili traherentur: unde bruta intendunt delectabile, natura vero honestum, nempe individui vel speciei conservationem; sed homo qui est rationis compos, & bonum honestum apprehendere potest, quotiescumque cum consilio & deliberatione rationis agit, teneor, virtualiter saltem, intendere bonum honestum: subindeque si in solo delectabili sistat tantumquam in fine, peccat, & agit more brutorum, & quod in brutis est natura, in ipso est vitium. Quare fallum est, & à principis moralis Philosophiæ penitus alienum, quòd Advertarii dicunt nempe hominem posse exercere actus ex objecto indifferentes, propter solam delectationem, aut

aut commoditatem naturæ, tanquam propter finem: tum quia pars sensitiva & animalis, utpote inferior, debet semper subesse ac subordinari rationali superiori, & ab ipsa dirigi & regulari; tum etiam quia cum bonum delectabile sit in se, ut ait Philoſophus in libris Ethic. recta ratio dicitur hominem nunquam debere operari propter bonum delectabile tanquam propter finem, sed illud semper esse referendum ad bonum honestum. Unde SS. Patres, infra referendi, docent actum conjugalem, ob solam delectationem factum, esse malum, & peccatum, saltem veniale, & D. Thomas 2. 2. qu. 168. art. 2. ait quod malum est ponere finem in delectatione ludi. Et in corp. articuli constituit quandam virtutem, quæ dicitur *Eutrapelia*, seu iucunditas, cujus munus est ponere medium in ludis & jocis, seu in delectationibus ex ludis & jocis provenientibus; ut scilicet homo tantum, & non plus, vel minus de delectatione ex ipsis sumat, quantum sufficit & requiritur ad animi recreationem, quæ est finis honestus.

Ex his ergo patet vis & efficacia rationis D. Thomæ, quæ potest sic resumari. Quotiescunque homo operatur cum consilio & deliberatione rationis, intendit aliquem finem; cum finis sit obiectum ad æquatum voluntatis, saltem motivum, ut tractatu præcedenti ostendimus; vel ergo talis finis est bonum honestum, aut delectabile, seu utile enim quæ tale, cum non sit appetibile propter se, sed solum propter aliud, ad quod delectatur ut medium, non potest habere rationem finis. Si sit bonum honestum, actus erit moraliter bonus, & rationi consonus; si verò sit pure delectabile, actus erit malus, & rationi dissonus; quia, ut ostendimus, est intrinsecè malum & rationi dissonum, sicut in bono delectabili tanquam in fine; nam, ut ait D. Thomas supra qu. 4. art. 2. ad 2. *Divinus intellectus, qui est institutor naturæ, delectationes apposuit propter operationes*: Ergo nullas potest dari actus humanus & deliberatus in differens in individuo.

Dices: Homo non tenetur semper agere ex deliberatione rationis, alias indeliberatè fricare barbam, aut movere pedem, esset peccatum, quod est absurdum: Ergo neque tenetur omnem actionem deliberatam in finem honestum ordinare.

Sed contra: Sicut licet artifex non teneatur facere statuam, si tamen eam facit, tenetur ipsam facere juxta regulas artis, & non ab illis deviare, peccat in genere artificiali: ita licet homo non teneatur semper agere cum consilio, & deliberatione rationis, quia non est in ejus potestate: cum ipsius operatio intellectualis dependeat ab extraneis & corporeis principiis, quæ illius non subduntur potestati, & habeat rationem sensibus alligatam; supposito tamen quod aliquid deliberatè & humano modo, subinde que ut agens morale faciat, tenetur illud facere conformiter ad regulas morum, quæ sunt recta ratio & prudentia, & si ab illis deviat, peccat in ordine morali: Sed recta ratio & prudentia dicunt omnem actionem nostram deliberatam esse virtualiter saltem in finem honestum, si dirigendam, ut patet ex supra dictis: Ergo licet homo non teneatur semper agere ex deliberatione rationis, tenetur tamen omnem actionem, quam cum consilio & deliberatione rationis elicit, in

A finem honestum, virtualiter saltem, ordinare. Dixi *virtualiter saltem*, quia ad honestatem & bonitatem moralem actus humani, non sufficit relatio habitualis in finem honestum, neque requiritur semper formalis, sed sufficit virtualis, quæ habetur ex vi præcedentis intentionis faciendi omnia virtuosè, & in ordine ad bonum honestum, aut propter Deum, quandiu manet in aliquo suo effectu. De quo in tractatu de merito. Ne hoc nimis durum, aut severius quam par est à Theologo dictum existimes, quandoquidem Poëta Ethnicus, multis Theologis æquior, id ipsum agnovit. & S. Thomæ accinit, damnatâ indifferentiâ actuum singularium, hoc aureo versu:

Ni ratio jubeat, digitum exere, peccat.

§. IV.

Alia ratio D. Thomæ exponitur.

SECUNDA ratio, quam habet Divus Thomas 2. 2. art. 9. in argum. *Sed contra*, magis confirmat præcedentem, potestque sic breviter proponi. Omnis actio otiosa est mala moraliter: Sed actio quæ ad finem honestum non ordinatur, est otiosa: Ergo est mala moraliter, & non indifferens ad bonitatem & malitiam moralem. Major probatur: Verbum otiosum est malum, & puniendum in die judicii, ut colligitur ex illis verbis Christi Matth. 12. *Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii.* Unde Tertullianus libro de patientia: *Traditum est in doctrina Christi, manere nos omnia vana, & supervacanei dicuntur reatum.* Et Divus Gregorius homil. 8. in Evang. *Mecum vos admonio, ut ab otioso sermone parcamus, inutiliter loqui declinemus, in ventum verba non defluant, cum judex dicat: Omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die judicii.* Ergo à fortiori opus otiosum est malum, & in die judicii puniendum. Consequentia patet: tum quia in opere otioso non minus vanè occupatur potentia, & consumitur tempus, quam in verbo otioso: tum etiam quia cum opus quid majus & pretiosius sit quam verbum, cæteris paribus, pejus est opus otiosum, quam verbum otiosum. Unde Hieronymus in Psal. 16. *Si de verbis otiosis reddatur ratio, quantum magis de operibus.*

Minor verò, quæ asserit, actionem quæ ad finem honestum non ordinatur, otiosam esse, facile suadetur. Actio non dicitur otiosa eo quod habeat malum finem, aut malam aliam circumstantiam: Ergo solum potest dici otiosa, quia caret sine debito & convenienti, vel ut ait D. Gregorius ubi supra: *quia caret aut utilitate rectitudinis, aut ratione justæ necessitatis.*

Confirmatur ex significatione hujus nominis *otiosum*: significat enim id quod non deservit ad finem suum præcipuum; sic calamus qui non potest deservire ad scribendum, aut culter ad sciendum, dicitur otiosus & inutilis; sic etiam, si in ædificio sit aliqua pars, quæ ad inhabitationem aut ornatum non deserviat, otiosa censetur. Item Matthæi vigesimo operarii dicuntur otiosi, non quia nihil omnino agerent [forte enim confabulabantur, & deambulabant] sed quia finem suum non exercebant, nempe excolere vineam, & in ea laborare. Denique Sapientiæ quarto dicitur: *Impiorum multi-*

rudo non erit utilis: quia ut exponit Lyranus, inutile dicitur quod non valet ad finem intentam, sicut medicina dicitur inutilis, quia non inducit sanitatem: omnes autem homines, in quantum sunt ad imaginem Dei facti, sunt ad beatitudinem ordinati, propter quod impij ab ea deficientes, dicuntur inutiles. Ergo similiter actio illa in ordine morali censetur otiosa & inutilis, quæ non dirigitur in finem proprium hominis, ut agentis liberi & morales, nempe in bonum honestum, & rationi consonum.

44 Hoc argumentum valde ac validè torquet Adversarios, & idèd variis solutionibus ejus vim declinare conantur. In primis autem negant Majorem, & dicunt neque verbum, neque opus otiosum esse malum morale & peccatum: nam licet Matthæi duodecimo dicatur de omni verbo otioso reddendam esse rationem, hoc tamen non debet intelligi de judicio condemnationis, sed tantum de discussione.

Sed hæc responsio non solum falsa, sed etiam temeraria est. Primò quia repugnat sanctis Patribus supra relatis, qui asserunt otiosum verbum esse peccatum, & condemnandum ac puniendum in die judicii; & patet ex intento Christi, ille enim verbis supra relatis intendebat ostendere argumento à minori ad majus, graviter puniendam esse blasphemiam in die judicii, quia in eo homines reddent rationem de verbo otioso: quod argumentum non haberet vim, si verbum otiosum non esset peccatum puniendum in die judicii. Unde Bernardus libro de triplici custodia manus, linguæ, & cordis: Si de verbo otioso reddenda est ratio, quantum districtius de verbo mendaci, irrisorio, elato, lascivo, adulatorio, & detractorio?

Secundò: Omne quod examinandum est in die judicii, vel examinatur ad præmium, vel ad supplicium: Sed verbum otiosum non est examinandum ad præmium, ut patet: Ergo ad supplicium, tanquam malum morale.

Tertiò: In vanum & absque ulla utilitate expendere pecunias, peccatum est prodigalitatis: Ergo cum tempus sit aliquid pretiosius pecuniâ, inutiliter illud terere in verbis, aut operibus otiosis, peccatum erit otiositatis. De quo videri possunt Anselmus super illud Pauli Ephesios quinto, *Redimentes tempus*. Et Bernardus libro citato de triplici custodia, ubi eleganter expendit quàm gravis, perniciofa, & culpabilis sit jactura temporis, quod in verbis otiosis impenditur. Nemo vestrum fratres (inquit) parvi aestimet tempus, quod in verbis consumitur otiosis: si quidem tempus acceptabile est, & dies salutis. Volat verbum irrevocabile, volat tempus irremediabile, nec advertit insipiens quid amittat. Libet confabulari, aiunt, donec hora prætereat, donec pertranscat tempus. O donec hora prætereat, quam tibi ad agendam penitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad gloriam promerendam miseratio conditoris indulget. Donec pertranscat tempus, quo divinam tibi repropitiare debueras pietatem, properare ad angelicam societatem, suspirare ad amissam hereditatem, excitare remissam voluntatem, flere commissam iniquitatem.

Denique Fideles omnes timorata conscientia, tam docti, quàm idiotæ, existimant verba otiosa esse mala, & peccata venialia, & idèd ab illis abstinent, & in confessionibus de eis se aculant, nullo Concilio, Prælato, aut vito docto contradicente; Ergo sine ingenti temeritate

te negari non potest, verba otiosa esse mala, & condemnanda, ac punienda in die judicii. Unde

Respondent secundò alii, verba quidem otiosa esse prava, non tamen opera, & duplicem assignant rationem discriminis. Prima est, quia verbum ex se est instrumentum ad finem ordinatum, scilicet mentis manifestationem, & idèd hoc ipso quod caret fine, otiosum est & pravam; opus verò non est necessarium propter aliud, sed propter se. Secunda, quia locutio est actio magis rationalis, quàm aliæ actiones externæ; maxime enim proprie convenit homini, quatenus rationalis est, & idèd magis requirit bonem rationi consonantem, quàm aliæ actiones, quæ quodammodo animales dici possunt; ut ambulare, &c. Ita quidam antiqui, quos referunt sanctus Thomas in 2. dist. 40. questione 2. articulo 5. & Divus Bonaventura ibidem art. 1. qu. 5.

Sed hæc solutio confutata manet ex supra dictis: ostendimus enim quòd si verba otiosa sint mala, etiam opera otiosa prava erunt: tum quia si opus sit vanum & inutile, in illo vanè occupatur potentia, & consumitur tempus, sicut in verbo otioso: tum etiam, quia cum Deus non minorem expositat rectitudinem in factis, quàm in verbis, sicut in verbis requiritur debitus finis, ita in operibus. Unde ait Hieronymus supra relatus: Si de verbis otiosis redditur ratio, quantum magis de operibus. Rationes autem discriminis, ab illis Authoribus adductæ, frivole sunt. Nam prima est æquivocatio, quia verbum ordinatur ad aliud, ut signum ad signatum, quo ulnon privatur, etiam si otiosum sit, nam etiam per illud explicat homo mentem suam, præsertim si in locutione sit veritas, ut supponimus; aliud verò est totam hanc locutionem & mentis expressionem ordinari ad bonum & honestum finem, qui non debetur locutioni ut locutio est, sed ut actio humana est. Secunda etiam non valet: quia cum quælibet actio, ut humana est, sit rationalis, non minùs requirit finem honestum, & rationi consonum, quàm locutio.

Tertiò alii respondent; concessa Majori, negando Minorem, nempe actionem, quæ ad finem honestum non ordinatur, esse otiosam: ut enim (inquiunt) aliqua actio otiosa non sit, sufficit quòd ad aliquam naturæ commoditatem ordinetur.

Sed contra: Vel per commoditatem naturæ intelligitur conservatio sanitatis, seu sustentatio, quies, ac res & consistentia corporis: vel delectatio aliqua corporea & sensibilis, ex operationibus, quibus species aut individuum conservatur, se quata? Primum dici non potest: quia cum conservatio sanitatis, & sustentatio ac quies corporis, sit bonum honestum, hoc ipsum quòd aliquis agit ordinatè ad sustentationem vel quietem sui corporis, ad bonum virtutis ordinatur, ut ait Divus Thomas articulo nono ad tertium. Unde actiones illæ quæ ad naturæ subsidium ordinantur, & quæ ad vitæ vel sanitatis conservationem necessariæ sunt, vel utiles, non sunt indifferentes, sed honestæ, & naturæ rationali conformes; nam homini, etiam ut rationis est particeps, convenit sensitivæ & vegetativæ parti consulere, & prudentia dictat his naturæ indigentis esse subveniendum, proceduntque illi actus à naturali in nos ipsos dilectione, quæ bonè

honestas est & bona moraliter. Secundum etiam affirmari nequit: tum quia, ut supra ostendimus, bonum delectabile nunquam debet esse finis naturæ rationalis: tum etiam, quia si ad colendam otiositatem ve. horum aut operum, sufficeret ea ad aliquam naturæ delectationem ordinari, vix ullum esset verbum aut opus otiosum; quia nullum ferè est quod non dicatur aut fiat propter aliquam naturæ delectationem, seu animi vel corporis oblectationem. Unde ut verba aut opera non sint otiosa, necessariò requiritur, ut ad proprium finem naturæ rationalis, id est ad aliquod bonum honestum & rationi consonum, virtualiter saltem referantur.

§. V.

Præcipue objectiones solvuntur.

OBJECTIONES primò: Homo non tenetur dirigere omnem actum suum in finem honestum: Ergo ruit primum ac præcipuum fundamentum nostræ sententiæ. Consequentia patet. Antecedens probatur: quia nullum est præceptum ad id obligans: nam vel esset positivum, vel naturale? Non primum, cum ex Scripturâ non constet: Sed neque secundum, quia ad nullam ex præceptis Decalogi, ubi naturalia continentur, spectat: Ergo &c.

Confirmatur: Præcepta omnia sunt de actibus virtutum: Sed referre omnia ad finem honestum, ad nullam virtutem pertinet: Ergo de hoc nullum extat præceptum.

Confirmatur amplius: Rigorosum nimis videtur, & ferè impossibile, obligare hominem ad hoc quod in omnibus suis actionibus, in his etiam quæ ad naturæ commoditatem & individui conservationem pertinent, ut spuere, purgare nares, fricare barbam, &c. semper rectum finem apponant: aliter continuo peccarent homines, saltem venialiter, cum continuo tales actiones occurrant, & homines non recorderentur eas referre in bonum finem.

Ad objectionem respondeo, negando Antecedens. Ad cuius probationem, nego etiam Antecedens: quia ut supra disp. 1. art. 2. explicando regulas moralitatis dicebamus, sicut agentia naturalia determinantur ab Authore naturæ ad proprios actus, naturali inclinatione, ita agens liberum determinatur per leges & præcepta: Videmus autem quod agentia naturalia recipiunt ab Authore naturæ inclinationem, ut per omnes suos actus tendant ad proprios fines consonos suis naturis: Ergo etiam agens rationale & liberum debuit habere præcepta & legem, ut omnibus suis actibus deliberatis tendat ad finem consonum naturæ rationali, qui est bonum honestum. Neque verò minus spectat ad naturæ Authorem, dare agentibus libetis pro omnibus suis actibus determinationem moralem, quæ est per præceptum, quàm agentibus naturalibus determinationem naturalem, quæ est per naturalem inclinationem. Ex quo patet, tale præceptum esse naturale. Ad quod autem ex decem contentis in Decalogo referatur, variè opinantur Authores. Quidam existimant illud esse reducendum ad præceptum dilectionis Dei, nam ratione hujus præcepti tenemur diligere Deum super omnia, & habere eum pro fine ultimo, & consequenter referre in ipsum omnes nostras actiones, saltem mediâtè, quod fit ordinando ea,

ad aliquem finem honestum. Alii dicunt, quod sicut est præceptum naturale non prodigendi pecunias, ita & non terendi tempus inanisiter & potentias animæ vel corporis in operibus vanis & otiosis inutiliter non occupandi.

Veritas tamen & probabilius existimo, quod sicut dantur quædam veritates, quæ per se non pertinent ad objectum fidei, sed sunt veluti præambula ad illam, ut Deum existere, Deum esse unum, sicut docet D. Thomas 1. p. qu. 2. art. 2. ad 1. ita dantur quædam præcepta naturalia, quæ non continentur in præceptis Decalogi, sed sunt quasi præambula ad ipsa; sicut est præceptum diligendi seipsum, ad quod reducitur præceptum de non operando absque fine rationabili, in quantum homo, quia rationalis est, & vivit vita intellectuali, ac elevata supra vitam brutorum, debet diligere suam dignitatem, & operari ut homo, non verò assimilari jumentis insipientibus, ut in prima ratione fusè expendimus. Ex quo inferitur quod operari absque fine rationi consono, non opponitur alicui virtuti, sed naturali inclinationi hominis operandi ut rationalis est, quæ inclinatio nascitur ex amore naturali sui ipsius, qui non est virtus aliqua, sed aliquid majus virtute. Unde patet responsio ad primam confirmationem.

Ad secundam dicendum, præceptum illud non esse ita rigidum & difficile, sicut adversarii existimant; quia, ut supra annotavimus, non præcipitur ut actualiter omnes actus nostros referamus in bonum honestum, sed sufficit quod referamus virtualiter: idque impletur, quando proponit homo operari ex fine honesto actiones suas; hæc enim relatio manet, quamdiu non retractatur. Nec peccatur continuo, ex hoc quod tale præceptum datur: Tum quia multæ actiones, quæ videntur indifferentes, revera tales non sunt, sed quod in recreationem honestam, aut commoditatem delectationem, vel naturæ solatium seu quietem referantur, aut virtualiter referantur: Tum etiam quia plures non sunt ex deliberatione, sed ex imaginatione, ut fricare barbam, movere pedem, levare festucam &c. præceptum autem referendi actus nostros in bonum honestum: non obligat, nisi quando operamur humano modo, & cum consilio ac deliberatione rationis.

Dices, Esto detur tale præceptum, possunt tamen aliqui ejus obligationem invincibiliter ignorare, subindeque ratione talis ignorantie ab ejus impletione excusari: Ergo saltem in illis poterunt dari actus humani indifferentes in individuo. Adde quod opinio opposita, quæ negat dari tale præceptum, non caret probabilitate: potest autem quis licitè & tutè conscientiam sequi opinionem probabilem, relicta probabiliore: unde tunc, faciens actum indifferentem ex fine etiam indifferenti, non peccabit, quia utitur probabili opinione; neque faciet actum moraliter bonum, quia non intendet, ut supponimus, finem honestum, sed indifferentem: Ergo saltem in aliquo casu poterit dari actus indifferens in individuo.

Propter hoc argumentum aliqui dicunt, quod sicut inter duos Reges non potest dari bellum iustum ex utraque parte, per se loquendo, per accidens tamen id potest contingere, supposita ignorantia invincibili ex parte unius, v. g. si unus ex illis invincibiliter ignoret jus quod

alter habet in aliquam provinciam, vel civitatem, pro qua bellum geritur: ita similiter (inquunt) quamvis per se loquendo repugnet dari actionem humanam indifferentem in individuo, per accidens tamen id potest contingere, & de facto contingit in illo duplici casu in objectione adducto.

34 Sed hæc solutio & doctrina displicet: tum quia D. Thomas universaliter asserit, nunquam posse dari actum indifferentem in individuo: tum etiam quia si semel hoc admittatur, omnia replebimus actibus indifferentibus & otiosis; quia poterit quilibet dicere, se velle ut opinione probabili Scoti & Vazquezii, & sic poterit multiplicare actus istos, & generare habitum moralem indifferentem, qui neque erit virtus neque vitium; quod repugnat Aristoteli & D. Thomæ: nam Philosophus 2. Ethic. cap. 3. inquit quod habitus morales versantur circa illa, per quæ homo fit melior vel deterior. Et cap. 12. asserit quod habitus existentes in voluntate, vel sunt virtutes; vel vitia. Idem docet S. Thomas infra q. 54. art. 3. & in proemio qu. 55. ubi dicit nullum habitum moralem esse medium inter bonum & malum. Unde

35 Melius & facilius responderetur, negando primum casum esse possibilem: quia quamvis secundum rationem speculativam possit quis tale præceptum invincibiliter ignorare, non tamen secundum rationem practicam. Ut enim ostendimus, est præceptum seu dictamen generale synderesis & prudentiæ omnes actiones humanas & deliberatas in bonum honestum dirigendi, seu nunquam sustendi in bono delectabili tanquam in fine, & nunquam otiosè aut inutiliter operandi: prima autem principia, tam speculativa quam practica, singulis hominibus ab Authore naturæ insita sunt, ut mediis ipsis consistant se tam in speculativis quam practicis dirigere, unde de illis in nullo homine, quantumvis bardo & stupido, ignorantia invincibilis dari potest. Ad illud quod subditur de opinione probabili, dicendum est non esse licitum sequi opinionem minus probabilem, in concursu probabilioris, sed nos teneri eligere id quod probabilius & verosimilius judicamus, ut in dissertatione de probabilitate, infra subjicienda, fusè ostendimus.

36 Obijcies secundò: Agere aliquid solùm ad delectationem capiendam, seu ordinare operationem aliquam ad bonum delectabile tanquam ad finem, non est malum, nec rationi dissonum, sed merè indifferens: Ergo possunt dari actus indifferentes in individuo. Consequentia patet ex dictis in prima probatione conclusionis, Antecedens probatur. Comedere vel bibere absque necessitate, solùm ad delectationem capiendam, scilicet ob frigiditatem potus, vel suavitatem cibi, non est contra rationem, dum modo id sanitati non noceat; similiter odorari flores, aut res aromaticas, ob solam delectationem ex bono odore capiendam; aut inspicere pulchras, ob solam delectationem quam visus in earum aspectu percipit; vel audire musicam ad capiendam auditû delectationem, non est malum, nec peccatum, quis enim hæc damnet? Ergo agere aliquid ob solam delectationem capiendam, seu operationem aliquam ad bonum delectabile tanquam ad finem ordinare, non est malum, nec rationi dissonum.

43 Respondeo, negando Antecedens; cum enim

A operationes non sint propter delectationes, sed è converso delectationes propter operationes, ut docet D. Thomas supra relatus, qui eligit operationem propter delectationem, & propter hanc solam operatur, inordinate agit: unde qui propter solam delectationem comedit aut bibit, vel aliquam aliam operationem sensitivam elicit, peccat; ut non obscure docet Augustinus 10. Confess. cap. 31. ubi loquens de tentatione gulæ, sic ait: *Cum salus sit causa edendi & bibendi, adjungit se tanquam pedissequa periculosa juvenitas, & plerumque præire conatur, ut ejus causa fiat quod saluta causa me facere vel dico, vel volo: aperit indicans, cum causa solius voluptatis editur aut bibitur, malum esse. Et cap. 33. agens de voluptate aurium, inquit: *Sed delectatio carnis meæ, cui mentem meam enervandam non oportet dari, sæpe me fallit, dum rationem sensus non ita comitatur, ut patenter sit posterior, sed tantum quia propter illam meruit admitti, etiam præcurrere aut ducere conatur. Ita in his peccis, non sentio, sed postea sentio. Et infra: *Cum mihi accidit, ut me amplius cantus quam res que canitur moveat, me peccasse confiteor. Ergo cum quando aliquid agitur ob solam delectationem, hæc amplius moveat, quam res, & non sit posterior, sed præcurrat ac ducat malum, & peccatum erit.***

C Advertendum tamen, ut delectatio sit voluta propter operationem, & argue aded rectè & secundum ordinem rationis, non esse necessarium, ut semper actu & formaliter intendatur bonum honestum, ad quod ex sua natura tendit bona operatio, sed satis esse ut virtualiter sit intentum: unde quamvis quis accedens ad mensam, non cogit de conservatione vitæ, sed solum de cibi delectatione, non propterea peccat, quia talem delectationem propter operationem vitæ conservativam, saltem virtuti licet vult, sicque non inordinate, nisi forte, propter immoderatam concupiscentiam delectationis ciborum, superflue cibum sumat. Et enim (inquit Gregorius) *sumenda sunt, que natura necessitas quarit, & non qua edenda libido suggerit.*

D Ex his intelliges, falsam esse, & bonis motibus adversam Joannis Sanctii sententiam, qui disp. 23. num. 25. contendit finem solius delectationis in conjugatis, nec peccatum quidem esse veniale: sicut non est, pulchrum prospicere campum, fragrantem rosam odoratis ob voluptatem admovere, suavi melodiam liberare aures dare. Hæc enim doctrina aperte repugnat SS. Patribus, præsertim Augustino lib. de bono conjugali cap. 6. sic dicente: *Conjugalis concubitus generandi gratia non habet culpam; concupiscentia verò satanda, sed tamen cum conjugæ, propter fidem thori, venialem habet culpam. Et cap. 7. Reddere debitum conjugale (inquit) nullus est criminis, exigere autem ultra generandi necessitatem, est culpe venialis. Item 4. contra Julian, cap. 14. ait: Hoc malo (libidinis) bene utuntur nuptiæ, cum conjuges procreant filios per illam, nihilque faciunt propter illam. Unde lib. 5. cap. 12. asserit, quod si aliter quam per concubitum pisset procreari proles, & tamen concubarent conjuges, apertissime libidini cederent, atque illo malo uterentur male. Cum verò propter quod sexus ambrosio sunt instituti, nisi eorum commixtione non nascitur homo, propter hoc mixti conjuges, illo malo utuntur bene, si autem de libidine quarunt etiam voluptatem, venialiter male. Et superius lib. 2. ejusdem operis cap. 10. dixerat, *Conjuges contrahere unde quotidie dicunt: Dimitte nobis debita nostra, quando modum generat.**

Rationi necessarium causa solius voluptatis excedunt. Si-
milia habet Gregorius magnus lib. 12. moral.
cap. 17. alias 20. Tunc (inquit) solum conjuges in
admissionem sine culpa sunt, cum non pro explenda libi-
dine, sed pro suscipienda prole miscentur. Et de cura
Pastoralis p. 3. admonit. 28. Admonendi sunt conjun-
ges ut suscipienda proles se meminerint causa conjun-
ctis; & cum immoderata admixtioni servientes, propo-
sitionis articulum in usum transferunt voluptatis, per-
pendant quod licet extra non est, in ipso tamen conjugio,
conjugii iura transcendunt. Unde necesse est ut crebria
exhortationibus moveantur, ut desistant, quod pul-
chram copula speciem, admixtione voluptatibus sedant.
Hos duces catervatim secuti sunt Scholastici,
signanter Magister sententiarum lib. 4. dist. 26
& 31. D. Thomas ibidem qu. 2. art. 2. ubi ait:
Duo sunt solis modis conjuges absque omni peccato conve-
niunt, scilicet causa procreanda proles, & debiti red-
dendi, alias semper est ibi peccatum ad minus veniale.

Ex quo patet falsum esse quod ait Tamburi-
nus 7. lib. cap. 3. §. 5. num. 5. nempe, ut omne pec-
catum etiam veniale vitetur, finis in matrimonii usu
aliquis ex his quatuor esse debet; proles in Dei cultu pro-
creanda; carnis concupiscentia sedanda; sanitas propria
conservanda; propria obligatio satisfacienda.
Patet, inquam, hoc esse falsum: cum D. Tho-
mas duos solum agnotat, propter quos sine
culpa actus conjugalis fieri possit, nempe cau-
sam procreandae proles, & reddendi debitum
conjugale; & D. Augustinus supra relatus asse-
rat, quod dum conjuges de libidine quaerunt
voluptatem, venialiter peccant.

Objicit tertiò: Actus qui sunt ob solam
commoditatem naturae, ut fricare manus ad de-
pellendum frigus, deambulare ad juvandam di-
gestionem, & tuendam sanitatem, & similes,
nec sunt boni, nec mali: Ergo sunt indifferentes.
Consequenter patet, Antecedens probatur. Et in
primis quod tales actus non sunt boni, videtur
manifestum: tum quia non sunt ob honestatem
virtutis, sed ob solam naturae commoditatem:
tum etiam quia si essent actus virtuosus, possent
esse materia voti; quod est ridiculum, stultum
enim esset tales actus votare. Quod autem non
sunt mali, etiam patet: quia alias essent materia
sufficiens confessionis: cujus oppositum ex eo
constat, quod nemo de illis se accusat, nec facer-
dos aliquis absolvit accusantem se tantum de il-
lis. Unde D. Hieronymus epist. 89. ad Augusti-
nam, quae etiam est II. inter epistolas Augustini,
loquens de his actibus indifferentibus, & ad so-
lam naturae commoditatem pertinentibus, in-
quit: Bonum est continentia, malum est luxuria,
inter utrumque indifferens ambulare, digerere alvi
super ora, capiti: naribus purgamenta projicere, spiritus
viciata jacere, hoc non est bonum, nec malum: sive
vini feceris, sive non feceris, nec justitiam habebis, nec in-
justitiam.

Ad hoc argumentum patet responsio ex su-
pra dictis: diximus enim supra quod si praedicti
actus ad sanitatem & ad rectam corporis huma-
ni dispositionem, aliumve honestum finem
fuerint aliquo modo necessarii, vel utiles, in eis-
que debitus modus & mensura servetur, verè
sunt actus boni & honesti, sicut alii quibus salu-
ti corporis providemus; unde de se ordinantur
ad bonum virtutis, saltem virtualiter, & dictan-
tur à recta ratione & prudentia, proceduntque
naturaliter in nos: ipsos dilectione, quae honesta
est, & bona moraliter. Non tamen ut plurimum

A sunt materia congrua voti: quia hoc debet esse
de bono meliori, & saepe quamvis exercere illos
actus sit bonum, melius est mortificationis gra-
tia ab illis abstinere: sicut licet sit bonum carni-
bus velci temperare, non est per se materia voti,
quia melius est ab eis propter Deum abstinere.
Si verò praedicti actus ob solam delectationem
exerceantur, sunt peccata venialia; sicut actus
conjugalis, propter solam delectationem fa-
ctus, est malus moraliter, & veniale peccatum,
ut supra vidimus; unde sicut iste actus est suffi-
ciens materia confessionis, ita & illi qui ad na-
turae commoditatem pertinent, quando sunt
deliberati, & propter solam delectationem
fiunt. Quia tamen similes actus ut plurimum si-
ne deliberatione ex sola imaginatione fiunt, & si
fiant cum consilio & deliberatione rationis, ad
sanitatem, vel honestam recreationem, vel natu-
rae quietem & solatium virtualiter saltem re-
feruntur, regulariter sunt materia dubia, & ideo
prudens sacerdos raro debet his solum absolu-
tionem impendere, sed monere poenitentem, ut
de aliis, licet jam confessis, quae certe scit fuisse
peccata, se accuset.

Ad locum autem D. Hieronymi, in quo vim
maximam faciunt Adversarii, facile responde-
tur, ipsum solum velle, actus illos naturales,
quos ibi recenlet, non esse ex tua specie & ob-
jecto determinate bonos, aut malos, sed indiffe-
rentes; observationem verò antiquae legis, de
qua ibi loquitur, semper fuisse aut determinate
bonam, aut determinate malam ex sua specie;
nam ante adventum & passionem Christi erat
determinate bona, post ejus passionem deter-
minative mala, cum legalia per Christi passio-
nem & novae legis promulgationem fuerint ab-
rogata, Non asserit tamen Hieronymus, actus il-
los naturales, quos ibi enumerat, prout sunt in
individuo, & sunt vestiti suis circumstantiis, esse
indifferentes, quia possunt ex circumstantiis
vitiari: nam si quis ipse in alium projiceret ex
contemptu, aut ventrem in loco sacro purgaret,
absque dubio peccaret: sicut licet praecipua &
sacrificia antiquae legis, ante adventum Christi
essent ex se & ex sua specie determinate bona, &
Deo gratissima, tamen ex pravo fine, aut ex al-
liis circumstantiis, eorum adimpletio saepe fie-
bat, mala ac Deo invisa & abominabilis, ut ipse
conqueritur Isaia: in his verbis: Quo mihi multi-
tudinem victimarum vestrarum, dicit Dominus? Ple-
num sum: holocausta arietum, & adipem pinguium,
& sanguinem vitulorum & agnorum & hircorum no-
lui &c.

Instat Vazquez, & contendit, D. Hierony-
mum loco citato admittere actus indifferentes
non solum in specie, sed etiam in individuo,
E subdit enim, sive feceris, sive non feceris, nec justitiam
habebis, nec injustitiam; ly autem feceris (inquit
Vazquez) denotat exercitium actionis in indi-
viduo, cum actus non possit fieri nisi in indivi-
duo & singulari.

Verum haec instantia frivola est: nam sicut si
ego, qui censo non dari actum indifferentem
in individuo, dicerem: Ire in agrum, neque est bo-
num neque malum, sed indifferens: unde sive vadat sive
non vadat, neque bonum fecisti, neque malum, inep-
tissime quis interpretaretur quod pono actum
in individuo indifferentem: ita patiter inepte
arguit Vazquez, dum infert Hieronymum ad-
mittere actus indifferentes in individuo, quia de

de actibus supra enumeratis dicit: *sive feceris, sive non feceris, nec justitiam habebis, nec injustitiam.* Nam *esto ly feceris* denotet actum particularem & in individuo, potest tamen & debet intelligi Hieronymus de illis opetibus sumptis in particulari, & ut fiunt in individuo, secundum id individuale quod habent ex objecto; ex qua parte verum est, praedictos actus, sive fiant, sive non fiant, neque ad justitiam nec ad injustitiam pertinere. Ob hoc tamen non negat quod ex fine, & aliis circumstantiis, quae objecto & speciei accidunt, debeant tales actus habere bonitatem aut malitiam, supposito quod fiant cum deliberatione.

45 Objicies quartò: Si quis ob exercitium duntaxat propriae libertatis, aliquem actum ex specie & objecto indifferentem eliceret, v.g. festucam de terra levaret, talis actus neque esset bonus & honestus, neque malus & vitiosus; sed omnino indifferens; cum exercere propriam libertatem, non sit determinatè bonum, aut determinatè malum, sed purè indifferens: Ergo potest dari actus indifferens in individuo.

46 Respondeo, quod si aliquis semel tantum aut bis aliquem actum ex specie & objecto indifferentem faceret, eo solo fine ut libertatem exerceret, talis actus esset bonus & honestus; haereret enim finem honestum, scilicet exercitium propriae libertatis, quam aliquando exercere, etiam circa actum ex objecto indifferentem, honestum est. Si verò saepe vellet ob eum duntaxat finem operari, tales actus non essent boni & honesti, sed mali & otiosi: quia licet semel aut iterum exercere libertatem circa actus indifferentes, honestum sit, & rationi consonum, saepius tamen id facere, nullam habet honestatem, sed otiositatem.

DISPUTATIO VI.

De moralitate actus interioris.

An questionem 19. D. Thoma.

1 **E** GIMUS hucusque cum D. Thoma qu. 18. de moralitate actuum humanorum in communi: nunc breviter dicendum de moralitate actuum interiorum, qui sunt praecipue intentio & electio, de qua S. Doctor qu. 19.

ARTICULUS I.

An bona intentio ex prava electione vitietur, & electio prava ex bona intentione reficitur: vel saltem bonitas intentionis diminuat malitiam electionis?

TRIA hic inquirimus, seu tres difficultates breviter hic discutendas movemus. Prima est, an actus intentionis, qui ex se & ex proprio objecto non habet unde vitietur, sed ex illa parte foret bonus, ex eo quod sit causa malae electionis reddatur malus: v.g. cum quis ex intentione efficaci dandi eleemosynam, furatur ut tribuat eleemosynam, quaeritur an intentio illa sit mala, seu vitiosa ex electione hujus mali medii? Se-

A cunda difficultas est, an intentio boni finis possit aliquando totaliter auferre malitiam electionis pravi medii: v.g. an liceat aliquando mentiri ad tuendam vitam proximi, vel aliquod grave damnum evitandum? Vel utrum virgo, ut in valorem suae pudicitiae effugiat, possit absque peccato se praecipitare in flumen, aut sibi manus violentas inferre? Tertio quaeritur, an supposito quod intentio boni finis non auferat totaliter malitiam pravae electionis, eam saltem aliquantulum minuat: ita ut furturn quod fit ex intentione dandi eleemosynam, non sit adeo grave, sicut esset, si absque hujus boni finis intentione fieret.

S. I.

Prima difficultas resolvitur.

Dico primò: Quando intentio per se & necessario cum prava electione connectitur, ab ea vitietur; sed si per accidens tantum, & ex malitia eligentis, cum ea conjugatur.

Probatur prima pars: Quando intentio per se & necessario cum prava electione connectitur, in eam influit, ipsamque virtualiter continet, nam intentio est voluntas circa finem, non quomodocumque, sed ut acquirendum per media, & ex ipsa movetur operans ad ea eligenda: Sed quod influit in peccatum, seu trahit voluntatem ad illud, malum est: Ergo intentio quae per se cum prava electione connectitur, eamque necessario infert, est mala, & à tali electione vitietur. Unde S. Bernardus in libro de dispensatione & praecipio cap. 17. dicit quod *ut rectum sit oculi intentionis, duo requiruntur, nempe charitas in intentione, & veritas in electione:* hoc est rectitudo finis, & medii electi.

Probatur secundò: Actus humani bonitatem aut malitiam moralem desumunt à circumstantiis, ut supra ostensum est: Sed cum aliquis ex intentione efficaci dandi eleemosynam furatur, tale furturn est circumstantia illius intentionis:

D Ergo eam vitiat & corrumpit. Minor probatur: Effectus per se ex aliqua actione sequens, est circumstantia *Quid:* id etiam quod ad aliquid faciendum praestat opem & auxilium, est ejus circumstantia, nimirum circumstantia *Quibus auxiliis:* Sed cum aliquis ex intentione efficaci dandi eleemosynam furatur, furturn est effectus per se ex tali intentione sequens, & medium cujus ope & auxilio utitur ad finem illum obtinendum: Ergo ex duplici capite est circumstantia illius intentionis.

Probatur tertio: Sic se habent intentio & electio in practicis, sicut principium & conclusio in speculativis, ut docet Philosophus 7. Ethic. cap. 8. Sed quando ex aliquo principio per bonam consequentiam inferretur conclusio falsa, tale principium in se falsum est: Ergo similiter cum ex intentione per se & necessario inferretur prava electio, seu eligitur malum medium, talis intentio est in se mala & vitiosa.

E Ex his probata manet secunda pars conclusio. **¶** nis: Nam quando intentio non connectitur per se cum prava electione, quod assumatur malum medium, non provenit ex intentione, quae id non exigit, nec ad id determinat voluntatem, cum illa sit connecta electione medii honesti, quo finis posset obtineri, sed malum medium provenit ex pravitare voluntatis illud eligentis: Ergo tunc electio talis medii non reddit malum primum intentionem: sicut cum ex defectu arguentis,